

A veszélyeztetett *Anacamptodon splachnoides* (Froel. ex Brid.) Brid. új adata a Bükk-hegységből

SZÜCS Péter^{1*}, JÓZSEF Júlia², PAPP Viktor Gábor³ & KUTSZEGI Gergely⁴

(1) Eszterházy Károly Főiskola TTK Biológiai Intézet, Növénytani és Ökológiai Tanszék,
H-3300 Eger, Leányka utca 6.; *szucs.peter@ektf.hu

(2) Szent István Egyetem, H-2100, Gödöllő, Páter Károly utca 1.

(3) Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, H-3304 Eger, Sánc u. 6.

(4) Magyar Tudományos Akadémia ÖK Ökológiai és Botanikai Intézet, H-2163, Vácrátót, Alkotmány utca 2–4.

A new record of the threatened *Anacamptodon splachnoides* (Froel. ex Brid.) Brid. from the Bükk Mts. (NE Hungary)

Abstract – A new locality of the moss species *Anacamptodon splachnoides* (Froel. ex Brid.) Brid. was discovered in a Turkey oak-dominated forest stand in the Bükk Mts. (near Varbó village, North Hungarian Montains). A small population of this threatened bryophyte was found in a wet root-hole of a living *Quercus cerris* L. tree.

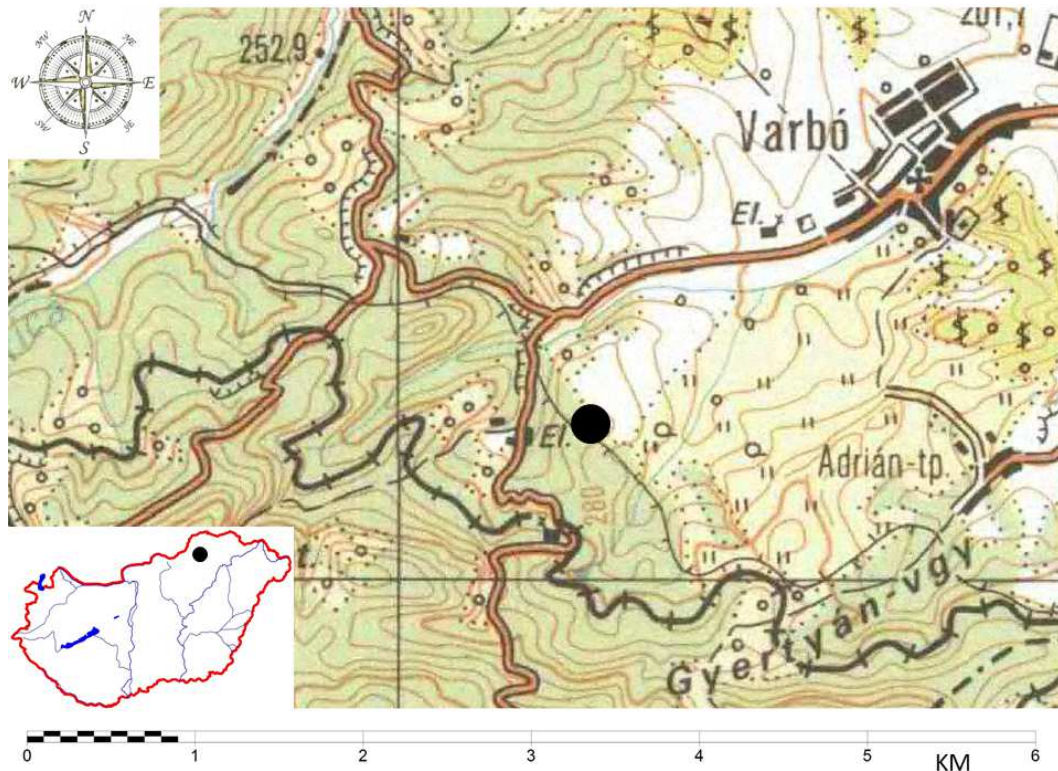
Keywords: Amblystegiaceae, Bükk Mts., dendrotelm, knot-hole moss, North Hungarian Montains, *Quercus cerris*

Összefoglalás – A szerzők a veszélyeztetett *Anacamptodon splachnoides* (Froel. ex Brid.) Brid. mohafaj új adatát közlik a Bükk-hegységből, egy Varbó község melletti cseres-kocsánytalan tölgyesből. E veszélyeztetett lombosmohafaj kis populációját egy élő *Quercus cerris* fa gyökfőjének üregében azonosították.

Kulcsszavak: Amblystegiaceae, Bükk-hegység, dendrotelma, Északi-középhegység, ritka mohafaj, *Quercus cerris*

Bevezetés

Az európai szinten veszélyeztetett (ECCB 1995, HODGETS 2015), hazánkban természetvédelmi oltalom alatt álló (ANONYM 2012) *Anacamptodon splachnoides* (Froel. ex Brid.) Brid. lombosmoha faj sajátos előfordulási körülményeiről, veszélyeztetettségi és védettségi helyzetéről, taxonómiájáról, valamint korábbi előfordulásairól NÉMETH & ERZBERGER (2015) munkája ad átfogó hazai és nemzetközi áttekintést. Az elmúlt évek intenzívebb hazai mohafloisztikai és térképezési munkái, valamint a célzott terepi vizsgálatok eredményeként NÉMETH & ERZBERGER (2015) a szóban forgó mohafaj 27 kolóniáját azonosította. Gyűjtéseik főleg a Magyar-középhegység területéről, minden esetben csertölgy (*Quercus cerris* L.) talajfelszínhez közeli, nedves üregeiből származnak. A lelőhelyek közül három a Börzsönyben, kettő a Vértesben, kettő a Gerecsében, 20 pedig a Balaton-felvidéken található. Jelen közlemény az *A. splachnoides* újonnan felfedezett bükki élőhelyének leírását ismerteti.

1. ábra. Az *Anacamptodon splachnoides* (Froel. ex Brid.) Brid. előfordulása Varbó község mellett.
Fig. 1. The occurrence of *Anacamptodon splachnoides* (Froel. ex Brid.) Brid. near Varbó village.

Anyag és módszer

A terepi felvételezés 2014 októberében és 2015 júliusában zajlott. A lelőhely koordinátáit GPS-készülékkel rögzítettük. A taxon azonosításához CZERNYADJEVA (2007) határozókulcsát használtuk. A mohák megnevezésénél PAPP *et al.* (2010) munkáját vettük alapul, míg az edényes növények esetében KIRÁLY (2009) határozókönyvéhez igazodtunk. A begyűjtött bizonyító herbáriumi példányokat a Magyar Természettudományi Múzeum Növénytárában (BP), illetve az Eszterházy Károly Főiskola Növénytani és Ökológiai Tanszékének Kriptogám Herbáriumában (EGR) helyeztük el.

Eredmények

A terepi felvételezés során az *Anacamptodon splachnoides* fajt sporofitonos állapotban figyeltük meg; felfedezett populációjának nagysága megközelítőleg 100 cm² volt. Gyepje egy közel 50 éves, sarjeredetű *Quercus cerris* (mellmagassági törzsátmérő kb. 25 cm) gyökfőjén kialakult kisebb odú nedves nyílásánál jelent meg (2. ábra A). Az *A. splachnoides* közvetlen környezetében előforduló, egyéb mohafajok: *Hypnum cupressiforme* Hedw., *Platygyrium repens* (Brid.) Schimp. és *Brachythecium rutabulum* (Hedw.) Schimp. A mintavételezési protokoll (ÓDOR 2015) szerint vizsgált, 17,8 m sugarú, 1000 m²-es körön belül kimutatott egyéb kéreg- és korhadéklakó mohafajok: *Amblystegium serpens* (Hedw.) Schimp., *Dicranum montanum* Hedw., *D. tauricum* Sapjegin, *Orthotrichum stramineum* Hornsch. ex Brid.

Lelőhelyi adatok és élőhelyjellemezés

Borsod-Abaúj-Zemplén megye; Varbó; Fónagyság („Varbó 20/1” erdőrészlet) mellett, az erdészeti épületektől kb. 350 m-re keletre, dombtetőn, cseres–kocsánytalan tölgyesben, élő *Quercus cerris* gyökfőjén (2. ábra A), N 48.14929°, E 20.59445°, 290 m, 2014. 10. 25. leg. Kutszegi G., József J., det.: Szűcs P., conf.: Németh Cs. [7889.2].

2. ábra. Az *A. splachnoides* varbói populációja egy *Q. cerris* faegyed gyökfőjének nedves üregében (A). A környezet, előtérben a moha élőhelyéül szolgáló *Q. cerris* egyeddel (B) (Papp Viktor Gábor felvételei).
Fig. 2. The population of *A. splachnoides* in a wet root-hole of a *Q. cerris* tree near Varbó (A). The habitat with the host *Q. cerris* individual in the foreground (B) (photo by Gábor Viktor Papp).

Az *A. splachnoides* új bükki populációjának otthont adó sarjzatotott, 85 éves (ÓDOR 2015) cseres–kocsánytalan tölgyes erdőállomány (2. ábra B) fő állományalkotó fafajai a *Quercus cerris* L., a *Q. petraea* (Matt.) Liebl. és az *Acer campestre* L. Elegyfajajai: *Carpinus betulus* L., *Ulmus glabra* Huds., *Fraxinus excelsior* L., *Pyrus pyraeaster* (L.) Burgsd. A cserjeszintben *Crataegus monogyna* Jacq., *Cornus mas* L. és *Ligustrum vulgare* L. található. A lágyszárúak szintjében gyéren *Galium odoratum* (L.) Scop. és *Elymus* sp. volt megfigyelhető. A 17,8 m sugarú (1000 m²-es) vizsgálati területen megmért teljes holtfatérfogat 41 m³/ha volt, melyből az álló holtfa

tömeg-aránya 26%-nak adódott. A mintaterület élőfa-készlethez viszonyított holtfatérfogata 8% (ÓDOR 2015).

Konklúzió

Az újabb borsönyi lelőhelyektől eltekintve az *Anacamptodon splachnoides* mohafaj eddig kizárólag 1979 előtti adatait ismertük az Északi-középhegység területéről (NÉMETH & ERZBERGER 2015). A faj utóbbi években – főként a célzott florisztikai kutatások eredményeként – előkerült hazai populációi arra engednek következtetni, hogy további tematikus kereséssel hegy- és dombvidéki tölgyeseinkben másutt is nagy eséllyel bukkanhatunk rá újabb, kis kiterjedésű gyepeire.

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozunk Horváth Adriennek a térkép készítésében nyújtott segítségével, valamint a kézirat lektorainak munkájukért és értékes javaslataikért. A kutatás a „Fenntartható természetvédelem megalapozása magyarországi Natura 2000 területeken” című Svájci–Magyar Együtműködési Program (SH/4/8) keretében valósult meg. A közlemény a Társadalmi Megújulás Operatív Program *Kutatás, Innováció, Együtműködések – Társadalmi innováció és kutatási hálózatok együtműködésének erősítése az Eszterházy Károly Főiskola, a Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Nonprofit Kft. és az Agria TISZK Közhasznú Nonprofit Kft. együtműködésével* címet viselő, TÁMOP-4.2.1.D-15/1/KONV-2015-0013 azonosítószámú projekt keretében készült, ami az Európai Unió támogatásával és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Irodalom

- ANONYM (2012): A vidékfejlesztési miniszter 100/2012. (IX. 28.) VM rendelete a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet és a növényvédelmi tevékenységről szóló 43/2010. (IV. 23.) FVM rendelet módosításáról [ministerial order concerning protection of nature]. – *Magyar Közlöny* 128: 20903–21019.
- ECCB (1995): *Red data book of European bryophytes*. – European Committee for the Conservation of Bryophytes, Trondheim, 291 pp.
- CZERNYADJEVA I. V. (2007): The genus *Anacamptodon* (Amblystegiaceae, Bryophyta) in Russia and Transcaucasia. – *Arctoa* 16: 1–6.
- HODGETTS N. G. (2015): Checklist and country status of European bryophytes – towards a new Red List for Europe. – *Irish Wildlife Manuals*, No. 84. National Parks and Wildlife Service, Department of Arts, Heritage and the Gaeltacht, Ireland.
- KIRÁLY G. (szerk.) (2009): *Új magyar fűvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei. Határozókulcsok*. – ANPI, Jósvafő, 616 pp.
- NÉMETH CS. & ERZBERGER P. (2015): *Anacamptodon splachnoides* (Amblystegiaceae): Hungarian populations of a moss species with a peculiar habitat. – *Studia botanica hungarica* 46: 61–75.
- ÓDOR P. (2015): *A korhadó faanyag viszonyai és biodiverzításban betöltött szerepe az Északi-középhegységben*. – MTA ÖK, interneten közzétéve. <http://holtfa.okologia.mta.hu/node/9> (Hozzáférés: 2015. 08. 22.)
- PAPP B., ERZBERGER P., ÓDOR P., HOCK ZS., SZÖVÉNYI P., SZURDOKI E. & TÓTH Z. (2010): Updated checklist and red list of Hungarian bryophytes. – *Studia botanica hungarica* 41: 31–59.

Beérkezett / received: 2015. 09. 01. • Elfogadva / accepted: 2015. 09. 04.